

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: **«МИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»**

Виконала:
студентка 4 курсу групи УЛМ-41
спеціальності
«Міжнародні економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародна
логістика і митна справа»
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти

 Олійник Є. О.

Керівник: ст. викл. Веселовський Г. Г.

Рецензент:

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра міжнародних економічних відносин та логістики

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма – «Міжнародна логістика і митна справа»

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин та логістики
Анна ЗАЙЦЕВА**

« ____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Олійник Єлизаветі Олександрівни

1. Тема роботи: «Митна політика України в контексті євроінтеграції».
керівник роботи старший викладач Веселовський Г.Г.
затверджені наказом по університету від «05» лютого 2025 року № 4001-5/302
2. Строк подання студентом роботи 14.05.2025
3. Перелік питань, які потрібно розробити: розкрити сутність та загальні положення митної політики як складової зовнішньоекономічної діяльності держави; визначити роль митної політики у розвитку міжнародних економічних відносин; проаналізувати митну політику Європейського Союзу та її основні принципи; оцінити сучасний стан митних відносин між Україною та країнами ЄС; виявити основні проблеми та перспективи реформування митної політики України в контексті євроінтеграції.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретичні основи досліджень митної політики
2	Розділ 2. Особливості митної політики України в контексті євроінтеграції

5. Дата видачі завдання 01.12.24

Студентка Олійник Є. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи Веселовський Г. Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Теоретичні основи досліджень митної політики	7
1.1. Сутність та загальні положення митної політики	7
1.2. Роль митної політики у відносинах між країнами	14
Висновки до першого розділу	25
Розділ 2. Особливості митної політики України в контексті євроінтеграції	26
2.1. Митна політика України	26
2.2. Аналіз сучасного стану відносин в сфері митного регулювання між Україною та ЄС	35
2.3. Перспективи реформування митної політики України в контексті євроінтеграції	43
Висновки до другого розділу	48
Висновки	49
Список використаних джерел	52

ВСТУП

Актуальність дослідження митної політики України в контексті євроінтеграції зумовлена необхідністю глибокого аналізу сучасного стану митних відносин між Україною та ЄС, виявлення проблемних аспектів та розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо її реформування. Це дослідження має на меті не лише окреслити теоретичні засади митної політики, але й проаналізувати практичні аспекти її реалізації в Україні в умовах євроінтеграційних процесів, а також визначити перспективні напрями її подальшого розвитку. Процеси глобалізації та регіональної інтеграції, що стрімко розвиваються у сучасному світі, визначають нові вектори зовнішньоекономічної діяльності держав.

Ступінь вивченості проблеми. В цьому контексті особливого значення набуває митна політика, яка є не лише інструментом регулювання торговельних потоків, але й важливим елементом національної безпеки та економічного розвитку [40]. Для України, яка обрала стратегічний курс на європейську інтеграцію, питання формування ефективної та гармонізованої з нормами Європейського Союзу митної політики є надзвичайно актуальним [1, 37]. Угода про асоціацію між Україною та ЄС відкрила нові можливості та водночас поставила перед країною складні завдання у сфері адаптації національного законодавства до європейських стандартів, зокрема й у митній сфері [3, 9]. Ефективна митна політика є ключовим фактором для забезпечення вільного руху товарів, послуг, капіталів та робочої сили, що є основою поглибленої інтеграції. Водночас, недосконалість митних процедур, корупція та невідповідність європейським стандартам можуть стати серйозними перешкодами на шляху євроінтеграції, гальмуючи економічне зростання та підриваючи довіру міжнародних партнерів [14, 46].

Метою дослідження є визначення особливостей митної політики України в умовах євроінтеграційних процесів.

Завдання дослідження:

- розкрити сутність та загальні положення митної політики як складової зовнішньоекономічної діяльності держави;
- визначити роль митної політики у розвитку міжнародних економічних відносин;
- проаналізувати митну політику Європейського Союзу та її основні принципи;
- оцінити сучасний стан митних відносин між Україною та країнами ЄС;
- виявити основні проблеми та перспективи реформування митної політики України в контексті євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є митна політика України.

Предметом дослідження є особливості формування та реалізації митної політики України в контексті її євроінтеграції.

Методи дослідження та інформаційна база. В ході проведення дослідження використані методи як загального так і спеціального спрямування. Методи дослідження класифікуються за сферами її отримання та використання: технічна, економічна, медична, культурна тощо. Технічна інформація описує фізичні процеси в різних об'єктах під час створення продукції з вихідних компонентів. Економічна інформація надає відомості про вартість об'єктів, трудові витрати на їхнє виробництво, ефективність їхньої експлуатації тощо. Культурна та соціальна інформація охоплюють дані й факти про суспільство, колектив або суспільство загалом як об'єкти дослідження й управління. Графічні методи використовуються як допоміжний інструмент, що ілюструє, пояснює та доповнює висновки, отримані іншими методами.

Апробація результатів дослідження. Основні питання, що висвітлюються у бакалаврській роботі, були представлені на XX науково-практичній конференції молодих вчених Актуальні проблеми світового господарства і міжнародних економічних відносин, 28 лютого 2025 року. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2025.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків; містить 54 сторінки тексту, 5 рисунків, 3 таблиці. Список джерел містить 55 найменування літератури, 35 електронні публікації.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Сутність та загальні положення митної політики

Перш ніж перейти до аналізу особливостей митної політики України в контексті євроінтеграції, необхідно закласти міцну теоретичну основу. Цей розділ присвячено розгляду сутності та загальних положень митної політики, а також визначенню її ролі у відносинах між країнами. Глибоке розуміння теоретичних аспектів дозволить більш обґрунтовано підійти до аналізу практичних питань, пов'язаних з адаптацією митної системи України до європейських стандартів.

Митна політика є складною та багатогранною категорією, яка охоплює широкий спектр питань, пов'язаних з контролем за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон держави, застосуванням митних процедур та боротьбою з митними правопорушеннями [2, 41]. Для розуміння її сутності необхідно розглянути різні наукові підходи до визначення цього поняття.

В економічній теорії митна політика часто розглядається як інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі. З цієї точки зору, вона спрямована на захист національного ринку від іноземної конкуренції, стимулювання розвитку окремих галузей національної економіки, забезпечення надходжень до державного бюджету та реалізацію інших економічних цілей [7]. Прихильники протекціонізму наголошують на важливості митних тарифів та інших інструментів обмеження імпорту для підтримки вітчизняних виробників. Водночас, прихильники вільної торгівлі акцентують увагу на негативних наслідках протекціонізму, таких як зростання цін, зниження конкурентоздатності національних виробників та обмеження вибору для споживачів.

З юридичної точки зору, митна політика є сукупністю норм і правил, встановлених державою, які регулюють порядок переміщення товарів через митний кордон, визначають права та обов'язки осіб, які беруть участь у митних процедурах, а також встановлюють відповідальність за порушення митного законодавства. Основними елементами митної політики з цієї точки зору є митне законодавство, митні органи, митні процедури та митні режими.

У таблиці 1.1 вказані основні принципи, на яких ґрунтується митна політика більшості країн світу.

Таблиця 1.1.

Основні принципи, на яких ґрунтується митна політика

Законність	Усі дії митних органів та осіб, які беруть участь у митних процедурах, повинні здійснюватися на підставі та у спосіб, передбачені законодавством [41].
Єдність митної території	На всій митній території держави застосовуються єдині митні правила та процедури [10].
Прозорість	Митне законодавство та процедури повинні бути чіткими, зрозумілими та доступними для всіх зацікавлених сторін.
Недискримінація	Усі особи мають рівні права та обов'язки у сфері митної справи, за винятком випадків, прямо передбачених законодавством.
Міжнародне співробітництво	Митні органи активно співпрацюють з митними органами інших країн та міжнародними організаціями з метою гармонізації митних процедур, боротьби з митними правопорушеннями та сприяння розвитку міжнародної торгівлі.

Джерело: складено автором за матеріалами [10, 41]

У більш широкому контексті, митна політика є частиною зовнішньоекономічної політики держави та відображає її стратегічні цілі у сфері міжнародної торгівлі та економічної інтеграції. Вона тісно пов'язана з іншими аспектами державної політики, такими як торговельна політика, валютна політика, інвестиційна політика та політика національної безпеки. Ефективна

митна політика сприяє створенню сприятливого клімату для зовнішньоекономічної діяльності, залученню іноземних інвестицій та зміцненню міжнародних економічних зв'язків.

Основними інструментами реалізації митної політики є:

1. Митні тарифи: ставки мита, які застосовуються до товарів, що переміщуються через митний кордон. Митні тарифи можуть виконувати фіскальну (забезпечення надходжень до бюджету) та протекціоністську (захист національних виробників) функції.

2. Митні процедури: встановлений порядок здійснення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів. Ефективні та спрощені митні процедури сприяють прискоренню товарообігу та зниженню трансакційних витрат [35].

3. Митні режими: сукупність правил, що визначають статус товарів, які переміщуються через митний кордон, залежно від мети їх використання. До основних митних режимів належать імпорт, експорт, транзит, тимчасове ввезення/вивезення, митний склад тощо [8].

4. Заходи нетарифного регулювання: адміністративні, технічні, санітарні, фітосанітарні та інші обмеження, що застосовуються до імпорту та експорту товарів. Ці заходи можуть бути спрямовані на захист здоров'я людей, навколишнього середовища, національної безпеки тощо [33].

5. Митний контроль включає перевірку документів, митний огляд товарів і транспортних засобів, контроль митної вартості, перевірку країни походження товарів тощо [27,37].

6. Боротьба з митними правопорушеннями: діяльність митних органів, спрямована на виявлення, попередження та припинення порушень митного законодавства, таких як контрабанда, ухилення від сплати митних платежів, порушення митних правил тощо [10, 31]. У таблиці 1.2. наведено які існують фундаментальні цілі митної політики.

Таблиця 1.2.

Фундаментальні цілі митної політики

Митна функція	Забезпечення надходжень до державного бюджету за рахунок стягнення митних платежів. У багатьох країнах, особливо на ранніх етапах їхнього розвитку, мито було одним з основних джерел державних доходів [1, 37].
Протекціоністська функція	Захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції шляхом встановлення тарифних та нетарифних бар'єрів для імпорту [40, 27]. Ця функція особливо актуалізується в періоди економічної нестабільності або для підтримки стратегічно важливих галузей національної економіки.
Регулююча функція	Вплив на структуру та обсяги зовнішньої торгівлі, сприяння розвитку певних галузей економіки, регулювання споживчого ринку через митні інструменти [39].
Сприяння торгівлі	Створення сприятливих умов для здійснення міжнародної торгівлі шляхом спрощення митних процедур, зменшення торговельних бар'єрів та забезпечення прозорості митного регулювання [21, 12].

Джерело: складено автором за матеріалами [1, 12, 21, 27, 37, 39, 40]

Сучасні митні теорії враховують складність міжнародних економічних відносин, вплив глобалізації, діяльність міжнародних організацій та регіональних торговельних блоків [22].

Статистичні дані за останні 3 роки (2022-2024) свідчать про неоднозначні тенденції у світовій митній політиці. З одного боку, спостерігається подальша лібералізація торгівлі в рамках багатьох регіональних торговельних угод. Наприклад, набуття чинності Всеосяжної та прогресивної угоди про транстихоокеанське партнерство (СРТРП) та подальший розвиток Африканської континентальної зони вільної торгівлі (AfCFTA) призвели до зниження тарифів між країнами-учасницями. З іншого боку, зростання геополітичної напруженості та протекціоністські заходи, запроваджені окремими великими економіками,

призвели до збільшення торговельних бар'єрів у певних секторах. Наприклад, Сполучені Штати в останні роки вводили підвищені мита на імпорт сталі та алюмінію з низки країн.

Міжнародні організації відіграють ключову роль у формуванні світових стандартів у митній сфері, сприяючи гармонізації митних процедур, зниженню торговельних бар'єрів та забезпеченню передбачуваності міжнародної торгівлі [35, 47]. Двома найбільш впливовими організаціями у цій сфері є Світова організація торгівлі (СОТ) та Всесвітня митна організація (ВМО).

Світова організація торгівлі (СОТ) є головним міжнародним форумом для ведення переговорів щодо торговельних правил та вирішення торговельних спорів між країнами-членами. Угоди СОТ, такі як Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), Угода про митну оцінку та Угода про правила походження, встановлюють загальні принципи та правила застосування митних тарифів та нетарифних заходів. Механізм вирішення спорів СОТ забезпечує правову основу для врегулювання розбіжностей між країнами щодо застосування митних правил. За останні 3 роки СОТ розглянула низку спорів, пов'язаних з митними питаннями, що свідчить про важливість її ролі у підтримці стабільної та передбачуваної торговельної системи.

Всесвітня митна організація (ВМО) є міжурядовою організацією, що спеціалізується на питаннях митної політики та адміністрування. ВМО розробляє міжнародні конвенції, стандарти та рекомендації у митній сфері, такі як Кіотська конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур та Гармонізована система опису та кодування товарів. Кіотська конвенція, переглянута у 1999 році, є ключовим інструментом для спрощення та модернізації митних процедур, сприяючи підвищенню ефективності митних адміністрацій та зниженню витрат для бізнесу. Гармонізована система використовується більшістю країн світу для класифікації товарів у митних цілях, забезпечуючи уніфікацію тарифної номенклатури. За останні 3 роки ВМО активно працювала над питаннями

електронної комерції, безпеки ланцюгів постачання та боротьби з незаконною торгівлею, розробляючи відповідні стандарти та рекомендації для своїх членів.

Крім СОТ та ВМО, інші міжнародні та регіональні організації також впливають на формування митної політики. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) проводить дослідження та розробляє рекомендації з питань митного адміністрування та регулювання торгівлі. Регіональні економічні комісії ООН сприяють співробітництву між країнами у митній сфері на регіональному рівні.

Сучасна митна політика перебуває під впливом низки ключових тенденцій та стикається з новими викликами [5, 11]. Однією з головних тенденцій є цифровізація та автоматизація митних процедур. Впровадження електронного декларування, систем автоматизованого контролю та управління ризиками дозволяє значно прискорити процес митного оформлення, зменшити бюрократичне навантаження та підвищити ефективність митних органів [39]. За останні 3 роки багато країн активно впроваджували нові інформаційні технології у свої митні системи.

Підсумовуючи, митна політика є складним та багатогранним явищем, що постійно еволюціонує під впливом економічних, політичних та технологічних факторів [15, 42]. Глибокий аналіз її сутності, історичного розвитку, теоретичних засад, впливу глобалізації та ролі міжнародних організацій є необхідним для розуміння сучасних тенденцій та майбутніх викликів у цій важливій сфері державного регулювання [4, 23, 17]. Ефективна митна політика є ключовим фактором для забезпечення економічного зростання, національної безпеки та інтеграції країни у світову економічну систему [49].

Розуміння сутності та основних елементів митної політики є необхідною передумовою для аналізу її ролі у міжнародних економічних відносинах, що буде розглянуто у наступному підрозділі.

1.2. Роль митної політики у відносинах між країнами

Митна політика відіграє ключову роль у формуванні та розвитку економічних відносин між країнами [21, 44]. Вона є важливим інструментом регулювання міжнародної торгівлі, впливає на обсяги та структуру товарообігу, рівень цін, конкурентоздатність національних економік та загальний добробут населення [1, 46].

Однією з основних функцій митної політики у міжнародних відносинах є забезпечення регулювання торговельних потоків [4, 13]. За допомогою митних тарифів [10] та нетарифних заходів держави можуть впливати на обсяги імпорту та експорту товарів. Протекціоністська митна політика, що характеризується високими митними тарифами та жорсткими нетарифними обмеженнями, спрямована на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції та підтримку національних виробників [27, 48]. Ліберальна митна політика, навпаки, передбачає низькі або нульові митні тарифи та мінімальне використання нетарифних бар'єрів, сприяючи розвитку вільної торгівлі та поглибленню міжнародної економічної інтеграції [30, 47].

Митна політика також є важливим інструментом стимулювання економічного розвитку [40, 17]. За допомогою селективних митних тарифів та інших преференцій держави можуть підтримувати розвиток окремих галузей національної економіки, залучати іноземні інвестиції та сприяти трансферу технологій. Наприклад, надання тарифних пільг на імпорт обладнання та технологій, які не виробляються в країні, може сприяти модернізації виробництва та підвищенню конкурентоздатності національних підприємств [5, 11].

Важливу роль відіграє митна політика у забезпеченні надходжень до державного бюджету [39]. Митні платежі, особливо імпортні мита, є значним джерелом доходів для багатьох країн. Ефективна система адміністрування

митних платежів та боротьба з ухиленням від їх сплати є важливим завданням митних органів.

Митна політика також впливає на конкурентоздатність національних економік. Високі митні тарифи на імпорт сировини та комплектуючих можуть призвести до зростання собівартості виробництва та зниження конкурентоздатності вітчизняної продукції на світовому ринку. Навпаки, лібералізація торгівлі та зниження митних бар'єрів можуть сприяти підвищенню ефективності виробництва та розширенню експортних можливостей [11].

Крім економічних аспектів, митна політика має важливе значення для забезпечення національної безпеки. Митний контроль за переміщенням товарів через кордон є важливим інструментом боротьби з контрабандою зброї, наркотиків, культурних цінностей та інших заборонених предметів. Ефективна митна політика сприяє запобіганню незаконній міграції та захисту національних інтересів.

У контексті міжнародних відносин, митна політика є важливим елементом міжнародного співробітництва та інтеграції [15, 42]. Участь у міжнародних торговельних угодах, таких як угоди про вільну торгівлю та митні союзи, передбачає гармонізацію митного законодавства та процедур між країнами-учасницями. Це сприяє спрощенню торгівлі, зниженню трансакційних витрат та поглибленню економічної інтеграції [20].

Негативні аспекти нераціональної митної політики можуть включати торговельні війни та конфлікти. Застосування протекціоністських заходів однією країною може викликати відповідні дії з боку інших країн, що призводить до ескалації торговельних бар'єрів та негативно впливає на світову торгівлю [14, 21].

Таким чином, митна політика є потужним інструментом, який може як сприяти економічному зростанню та розвитку міжнародних відносин, так і створювати перешкоди для торгівлі та поглиблювати конфлікти [27, 37].

Ефективна та збалансована митна політика, що враховує національні інтереси та міжнародні зобов'язання, є важливим фактором сталого економічного розвитку та зміцнення міжнародного співробітництва [51].

Митна політика, що на перший погляд може здаватися суто технічним інструментом регулювання міжнародної торгівлі, насправді є потужним важелем впливу на широкий спектр відносин між державами [30, 43]. Вона пронизує економічні, політичні, соціальні та навіть безпекові аспекти міжнародної взаємодії, виступаючи як каталізатор співробітництва, так і джерело напруженості. Глибоке розуміння цієї ролі є критично важливим для аналізу сучасної геополітичної картини та прогнозування майбутніх тенденцій у міжнародних відносинах [33, 50].

Однією з ключових ролей митної політики є сприяння економічному співробітництву та інтеграції між країнами. Зниження або скасування митних тарифів та нетарифних бар'єрів у рамках двосторонніх або багатосторонніх торговельних угод створює сприятливі умови для зростання взаємної торгівлі, інвестицій та економічного розвитку.

Зони вільної торгівлі (ЗВТ): Угоди про ЗВТ передбачають скасування митних тарифів та інших торговельних обмежень між країнами-учасницями щодо більшості товарів. Прикладом може слугувати Угода про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом, яка з моменту її повної імплементації (останні 3 роки були важливим етапом цього процесу) значно лібералізувала торгівлю між сторонами, сприяючи зростанню українського експорту до ЄС та залученню європейських інвестицій. Статистичні дані за 2022-2024 роки демонструють значне збільшення товарообігу між Україною та країнами ЄС після набуття чинності ПВЗВТ.

Митні союзи: Митні союзи передбачають не лише скасування внутрішніх митних тарифів, але й встановлення спільного зовнішнього тарифу щодо третіх країн. Євразійський економічний союз (ЄАЕС) є прикладом митного союзу, де

країни-учасниці (Росія, Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан) мають єдину митну політику щодо зовнішнього світу. Аналіз торговельних потоків у рамках ЄАЕС за останні 3 роки показує як позитивні, так і негативні наслідки спільної митної політики для країн-учасниць.

Спільні ринки: Спільні ринки йдуть далі за митні союзи, передбачаючи також вільне переміщення капіталу, робочої сили та послуг. Європейський Союз є найбільш розвиненим прикладом спільного ринку, де митна політика є лише одним з елементів ширшої інтеграційної політики.

Митна політика в рамках таких інтеграційних об'єднань сприяє:

1. Зростанню торгівлі: Зниження тарифів робить товари однієї країни більш конкурентоспроможними на ринках інших країн-учасниць.

2. Економічній спеціалізації: Країни можуть спеціалізуватися на виробництві тих товарів та послуг, у яких вони мають порівняльні переваги.

3. Залученню інвестицій: Створення єдиного економічного простору робить регіон більш привабливим для іноземних інвесторів.

4. Поглибленню політичних зв'язків: Економічна інтеграція часто супроводжується посиленням політичного діалогу та співробітництва.

На противагу співробітництву, митна політика може використовуватися як інструмент торговельних конфліктів та політичного тиску між країнами. Підвищення митних тарифів, введення квот, ембарго та інші обмежувальні заходи можуть бути застосовані як відповідь на недружні дії, для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції або для досягнення певних політичних цілей.

Підвищення митних тарифів однією країною часто призводить до дзеркальних або симетричних заходів з боку іншої країни, що може перерости у повноцінну торговельну війну з негативними наслідками для обох сторін та світової економіки в цілому. Прикладом останніх років є торговельне протистояння між США та Китаєм, яке включало взаємне введення високих

митних тарифів на широкий спектр товарів. Аналіз впливу цих тарифів на економіки обох країн та глобальну торгівлю за останні 3 роки показує значні дисrupції у ланцюгах постачання та зростання цін на окремі товари.

Митна політика може використовуватися як інструмент політичного тиску або як частина міжнародних санкцій проти країн-порушників міжнародного права або тих, що проводять агресивну зовнішню політику. Ембарго на постачання певних товарів або підвищення митних тарифів можуть бути спрямовані на ослаблення економіки країни-об'єкта санкцій та зміну її поведінки. Санкції, введені проти Росії після її вторгнення в Україну, включали обмеження на імпорт російських енергоносіїв та інших товарів, що мало значний вплив на російську економіку та міжнародні торговельні потоки.

Країни можуть використовувати митні тарифи та нетарифні бар'єри для захисту своїх внутрішніх галузей промисловості від іноземної конкуренції, особливо у стратегічно важливих секторах або в періоди економічної кризи. Однак надмірний протекціонізм може призвести до зниження конкурентоздатності національних виробників та зростання цін для споживачів.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у регулюванні митних питань, сприяючи встановленню загальних правил та стандартів, а також запобігаючи торговельним конфліктам між країнами.

Світова організація торгівлі (СОТ) є ключовим міжнародним інститутом, що регулює світову торгівлю. Її основні угоди, такі як ГАТТ, Угода про митну оцінку та Угода про правила походження, встановлюють правові рамки для застосування митної політики країнами-членами. Механізм вирішення спорів СОТ надає країнам можливість врегульовувати торговельні розбіжності, включаючи ті, що стосуються митних питань, у правовому полі. Аналіз діяльності СОТ за останні 3 роки показує зростання кількості торговельних спорів, що свідчить про напруженість у міжнародних торговельних відносинах та важливість функціонування ефективного механізму їхнього врегулювання.

Всесвітня митна організація (ВМО) є спеціалізованою міжнародною організацією, що займається питаннями митної політики та адміністрування. Вона розробляє міжнародні стандарти та рекомендації у митній сфері, такі як Кіотська конвенція та Гармонізована система, сприяючи гармонізації та спрощенню митних процедур. ВМО також надає технічну допомогу країнам-членам у модернізації їхніх митних систем. За останні 3 роки ВМО активно працювала над питаннями електронної комерції, управління ризиками та боротьби з незаконною торгівлею, розробляючи нові стандарти та рекомендації для адаптації митних служб до сучасних викликів.

Регіональні економічні комісії ООН, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та регіональні торговельні блоки також відіграють певну роль у регулюванні митних питань на регіональному рівні, сприяючи співробітництву та гармонізації митної політики між країнами-учасницями.

Ефективне функціонування цих міжнародних інститутів є важливим для забезпечення передбачуваності та стабільності міжнародних торговельних відносин, а також для запобігання ескалації торговельних конфліктів, що можуть мати негативні наслідки для політичних відносин між країнами.

Глобальні економічні процеси, такі як зростання транснаціональних корпорацій (ТНК), розвиток глобальних ланцюгів постачання (ГЛП), поширення електронної комерції та цифровізація економіки, мають значний вплив на митну політику країн та їхні відносини між собою.

Розвиток ГЛП, де виробництво товарів розбивається на окремі етапи, що здійснюються в різних країнах, ускладнює застосування традиційних інструментів митної політики. Країни змушені співпрацювати у питаннях митного оформлення та контролю товарів, що переміщуються в рамках цих ланцюгів. Будь-які затримки або ускладнення на митниці можуть мати значний негативний вплив на ефективність ГЛП та міжнародну торгівлю в цілому.

Торговельні конфлікти, що призводять до підвищення митних тарифів, можуть руйнувати існуючі ГЛП та призводити до перерозподілу виробничих потужностей між країнами.

Транснаціональні корпорації мають значний вплив на міжнародну торгівлю та митну політику. Їхні внутрішньофірмові торговельні операції становлять значну частку світового товарообігу. ТНК часто використовують різні стратегії для мінімізації митних платежів, що вимагає від митних органів розробки спеціальних правил та процедур контролю. Податкова політика щодо ТНК та боротьба з ухиленням від сплати податків стають важливими аспектами міжнародних економічних відносин, тісно пов'язаними з митною політикою.

Стрімке зростання транскордонної електронної комерції створює нові виклики для митних служб, пов'язані з обробкою великої кількості дрібних поштових відправлень, визначенням їхньої митної вартості та стягненням митних платежів. Країни змушені адаптувати свої митні правила та процедури до особливостей електронної торгівлі.

Розвиток цифрової економіки та торгівля цифровими послугами вимагають переосмислення традиційних підходів до митного регулювання, оскільки багато цифрових продуктів та послуг не мають фізичної форми та не перетинають митний кордон у традиційному розумінні. Це створює нові питання щодо оподаткування та регулювання міжнародної цифрової торгівлі.

Ці глобальні економічні процеси вимагають від країн посилення міжнародної співпраці у митній сфері, розробки нових підходів до митного регулювання та адаптації національних митних політик до мінливого глобального економічного середовища.

Після повномасштабного вторгнення Україна не перестала імпортувати електроенергію. Наприклад, у грудні 2023 року Україна імпортувала рекордний обсяг електроенергії – 233 тис. МВт·год, що є найвищим показником від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року [43].

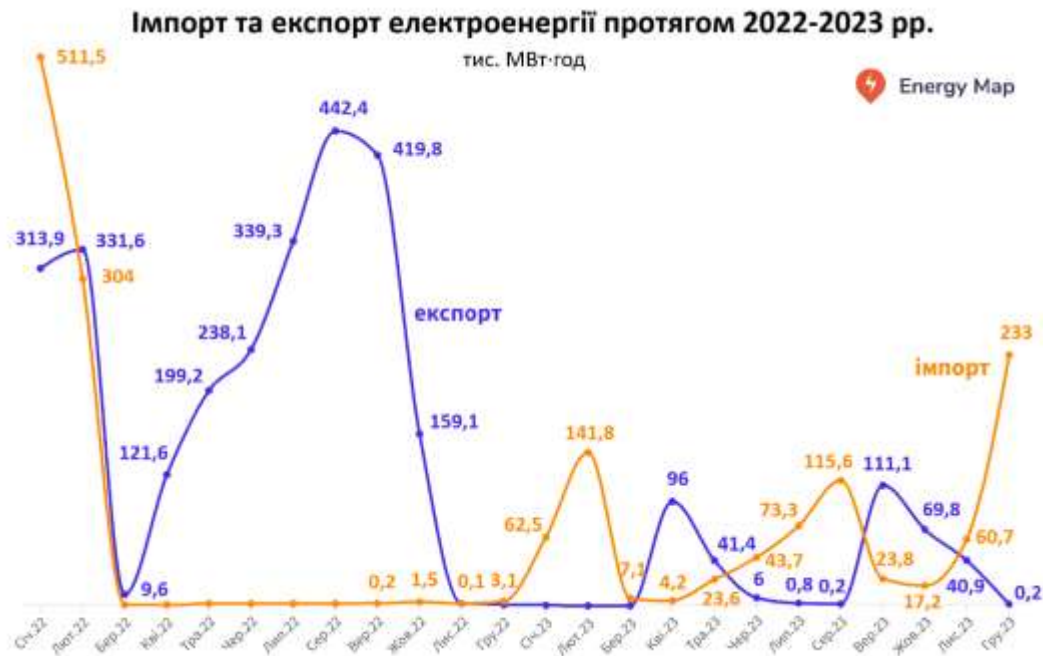

Рис. 1.1. Імпорт та експорт електроенергії протягом 2022 – 2023 рр.

Джерело: [43]

Як свідчать дані, оприлюднені на порталі Energy Map, зокрема, за результатами грудня 2023 року: 44% (102,1 тис. МВт·год) – надійшло зі Словаччини; 35% (82 тис. МВт·год) – з Румунії; 18% (41,2 тис. МВт·год) – з Польщі; 3% (7,8 тис. МВт·год) – з Молдови [43].

Україна у 2024 році імпортувала 4,4 млн МВт·год електроенергії. Це у 5,5 раза більше в порівнянні з 2023 роком. Про це свідчать дані моніторингу ExPro Electricity. Зазначається, що Угорщина зайняла 39% у структурі імпорту за весь рік, Словаччина — 23%, Румунія — 18%, Польща — 14%, а Молдова — 5%.

За період з початку 2025 року по 26 квітня 2025 ситуація залишається перспективною.

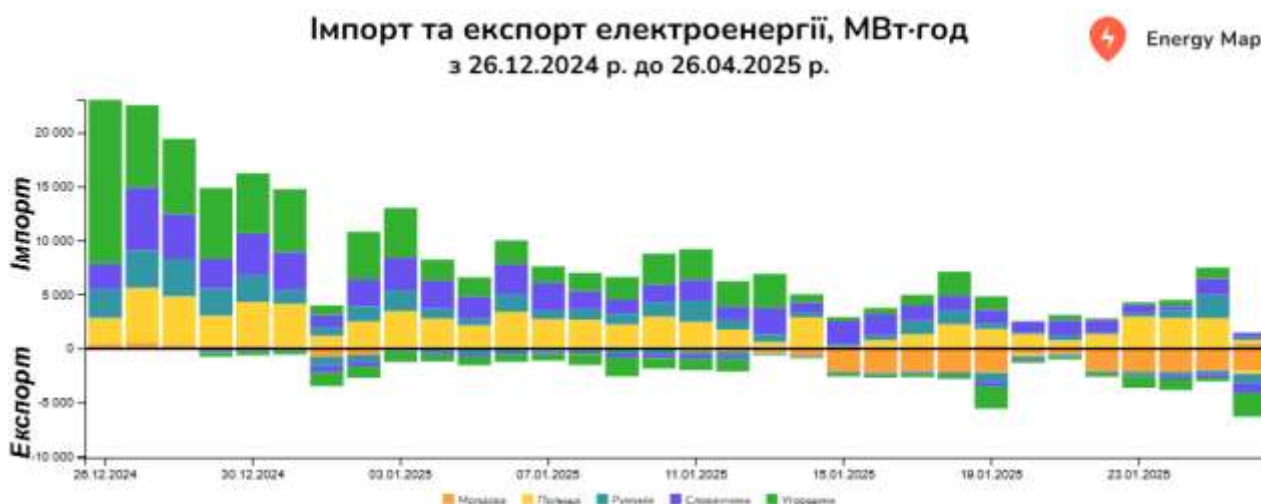

Рис. 1.2. Інформація щодо обсягів експортованої та імпортованої електроенергії за період з 26.12.2024 р. до 26.04.2025 р.

Джерело: [44]

У найближчому майбутньому митна політика відіграватиме ще більш важливу роль у відносинах між країнами, стикаючись з новими викликами та можливостями.

На тлі зростання геополітичної напруженості та криз у глобальній економіці може спостерігатися посилення протекціоністських тенденцій та зростання ролі регіональних торговельних блоків. Це може призвести до фрагментації світової торгівлі та зміни геополітичних альянсів [14, 16].

Зростання усвідомлення екологічних проблем зумовлюватиме інтеграцію екологічних аспектів у митну політику. Країни можуть використовувати митні тарифи та інші інструменти для стимулювання торгівлі екологічно чистими товарами та обмеження імпорту товарів, виробництво яких завдає шкоди довкіллю.

Впровадження новітніх інформаційних технологій та штучного інтелекту в митних службах дозволить підвищити ефективність контролю, спростити процедури та боротися з митними правопорушеннями на якісно новому рівні [6, 35].

Забезпечення безпеки міжнародних ланцюгів постачання залишатиметься пріоритетним завданням для митної політики, особливо в контексті боротьби з тероризмом та транснаціональною злочинністю [10, 31].

Митна політика повинна буде адаптуватися до нових форм міжнародної торгівлі, таких як торгівля цифровими послугами та зростання ролі платформної економіки [19].

Враховуючи ці тенденції та виклики, міжнародна співпраця у митній сфері залишатиметься критично важливою для підтримки стабільної та передбачуваної системи міжнародних відносин [2, 7]. Ефективна та справедлива митна політика може стати важливим інструментом для сприяння економічному зростанню, зміцнення політичних зв'язків та вирішення глобальних проблем. Неefективна або дискримінаційна митна політика, навпаки, може стати джерелом напруженості та конфліктів між країнами, підриваючи основи міжнародної співпраці.

Висновки до першого розділу

1. У першому розділі було розглянуто теоретичні основи досліджень митної політики. Визначено сутність митної політики як складної системи регулювання зовнішньоекономічної діяльності держави, що включає економічні, юридичні та політичні аспекти. Розкрито основні принципи та інструменти реалізації митної політики, такі як митні тарифи, митні процедури, митні режими, нетарифні заходи регулювання, митний контроль та боротьба з митними правопорушеннями. Було також проаналізовано роль митної політики у відносинах між країнами.

Доведено, що ефективна митна політика є важливим інструментом регулювання торговельних потоків, стимулювання економічного розвитку,

забезпечення надходжень до державного бюджету, підвищення конкурентоздатності національних економік та забезпечення національної безпеки. Водночас, нераціональна митна політика може призвести до торговельних воєн та конфліктів.

2. Роль митної політики у відносинах між країнами є багатогранною та динамічною. Вона є не лише інструментом регулювання торгівлі, але й важливим фактором, що впливає на економічне співробітництво, політичні відносини та глобальні економічні процеси. Усвідомлення цієї складної взаємодії є необхідним для формування ефективної зовнішньоекономічної політики та забезпечення стабільних і взаємовигідних відносин між державами. Теоретичні положення, розглянуті у цьому розділі, є основою для подальшого аналізу особливостей митної політики України в контексті євроінтеграції, що буде здійснено у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Митна політика Європейського України

Митна політика України є одним з ключових елементів єдиного внутрішнього ринку та ведення торгової політики з країнами ЄС [15, 47]. Митна політика країн ЄС базується на принципах вільного руху товарів між державами-членами та встановленні спільного митного тарифу щодо товарів, що імпортуються з третіх країн. Розуміння основних принципів та інструментів митної політики України є дуже важливим, яка прагне до поглибленої економічної інтеграції з Європейським Союзом.

Основоположні принципи митної політики України поділяються за деякими критеріями: залежно від функцій держави (принципи формування митної політики – визначають загальні засади створення митної стратегії; принципи реалізації митної політики – регулюють практичне впровадження та застосування митних норм). залежно від напрямів митної політики (принципи захисту митних інтересів; принципи забезпечення митної безпеки; принципи регулювання зовнішньої торгівлі; принципи захисту внутрішнього ринку; принципи розвитку економіки; *принципи інтеграції до світової економіки*); залежно від функціонального призначення: соціально-правові принципи – спрямовані на забезпечення соціальної справедливості; спеціально-правові принципи – відображають специфіку митно-правового регулювання); залежно від територіальної спрямованості погодження інтересів: принципи зовнішньої економічної політики; *принципи внутрішньої економічної політики*) [15, 38].

Ключовим інструментом реалізації митної політики ЄС є Єдиний митний тариф [15]. ССТ є єдиною системою митних ставок, яка застосовується до імпорту товарів з третіх країн на митну територію ЄС. Розмір митних ставок залежить від виду товару та його походження. Застосування єдиного тарифу забезпечує рівні умови конкуренції для імпортерів у всіх державах-членах ЄС та запобігає викривленню торговельних потоків.

Митна політика ЄС також включає систему преференційних торговельних угод з багатьма країнами світу [30, 43]. Ці угоди передбачають зниження або скасування митних тарифів на товари, що походять з країн-партнерів, на взаємній або односторонній основі. Преференційні угоди є важливим інструментом зовнішньої торгової політики ЄС, спрямованим на сприяння розвитку міжнародної торгівлі та зміцнення економічних зв'язків з іншими країнами [47].

Рис. 2.1. Основні цілі митної політики Європейського Союзу

Джерело: складено автором за матеріалами [30, 43]

Важливу роль у митній політиці ЄС відіграє Спільний митний кодекс Європейського Союзу (Union Customs Code - UCC) [9, 41]. UCC встановлює єдині правила та процедури митного оформлення товарів на всій території ЄС. Він

регулює питання, пов'язані з митним контролем, визначенням митної вартості, походженням товарів, митними режимами, гарантіями, оскарженням митних рішень тощо. Метою УСС є спрощення та гармонізація митних процедур, підвищення їх ефективності та безпеки.

Митна політика Європейського Союзу є одним із наріжних каменів європейської інтеграції, що пройшла довгий шлях розвитку від простих тарифних домовленостей до складної та всеосяжної системи, яка регулює зовнішню торгівлю одного з найбільших економічних блоків світу. Розуміння її історичних витоків, сучасної структури, особливостей застосування різних митних режимів та ключових інституційних гравців є критично важливим для аналізу економічних та політичних процесів у Європі та за її межами.

Останні 3 роки (2022-2024) відзначилися адаптацією митної політики ЄС до нових глобальних викликів, включаючи наслідки пандемії COVID-19, зростання геополітичної напруженості та необхідність забезпечення сталого розвитку. Європейська Комісія активно працювала над удосконаленням митного законодавства, спрощенням процедур та посиленням боротьби з митними правопорушеннями.

У сфері митного контролю ЄС застосовує сучасні методи та технології, спрямовані на забезпечення безпеки кордонів, боротьбу з контрабандою та іншими митними правопорушеннями, а також на сприяння законній торгівлі [15]. Особлива увага приділяється ризик-орієнтованому підходу до митного контролю, який передбачає концентрацію зусиль на найбільш ризикованих операціях.

Важливим аспектом митної політики ЄС є співробітництво між митними органами держав-членів [46]. Це співробітництво здійснюється у різних формах, включаючи обмін інформацією, проведення спільних операцій, розробку спільних стандартів та процедур. Координацію діяльності митних органів на рівні ЄС здійснює Європейська комісія.

Єдиний митний тариф (ЄМТ) є ключовим елементом митної політики ЄС. Він являє собою єдиний збір ставок мита, що застосовуються до товарів, які імпортуються на митну територію ЄС з третіх країн. Структура ЄМТ базується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів (ГС), розробленій Всесвітньою митною організацією (ВМО).

ЄС використовує власну восьмизначну класифікацію товарів, яка є розширенням ГС. Комбінована номенклатура включає ставки мита, а також інші регуляторні заходи ЄС (наприклад, сільськогосподарські збори, преференційні режими).

TARIC (Integrated Tariff of the European Communities) є інтегрованою тарифною базою даних ЄС, яка містить всю інформацію, необхідну для застосування ЄМТ, включаючи ставки мита, тарифні преференції, квоти, антидемпінгові та компенсаційні заходи. TARIC постійно оновлюється для відображення змін у законодавстві ЄС та міжнародних торговельних угодах.

Ставки мита в ЄМТ можуть бути адвалорними (у відсотках від митної вартості), специфічними (фіксована сума за одиницю товару) або комбінованими. Рівень ставок залежить від виду товару, його походження та торговельних відносин ЄС з країною-експортером. ЄС надає тарифні преференції багатьом країнам, що розвиваються, а також країнам, з якими укладено угоди про вільну торгівлю.

За останні 3 роки ЄС продовжував активно використовувати ЄМТ як інструмент торгової політики, вносячи зміни до ставок мита у відповідь на торговельні спори, запроваджуючи антидемпінгові та компенсаційні заходи для захисту внутрішнього ринку, а також надаючи нові тарифні преференції в рамках укладених торговельних угод.

Митне законодавство ЄС передбачає різні митні режими, які застосовуються залежно від призначення товарів та мети їхнього переміщення через митний кордон.

Випуск для вільного обігу застосовується до товарів, що імпортуються до ЄС з метою їхнього вільного обігу на митній території Союзу. Він передбачає сплату відповідних митних платежів та виконання всіх необхідних формальностей.

Митний транзит дозволяє переміщувати товари між двома пунктами, розташованими на митній території ЄС, або між пунктом на митній території ЄС та пунктом за її межами, без сплати митних платежів та застосування торговельно-політичних заходів. Існують різні види митного транзиту (зовнішній, внутрішній).

Митний склад дозволяє зберігати імпортовані товари на спеціально обладнаних складах без сплати митних платежів до моменту їхнього випуску для вільного обігу, реекспорту або поміщення під інший митний режим.

Переробка під митним контролем дозволяє використовувати імпортовані товари на митній території ЄС для здійснення операцій з переробки, обробки або ремонту з метою подальшого реекспорту отриманої продукції за межі ЄС без сплати імпортного мита.

Тимчасове ввезення дозволяє тимчасово ввозити на митну територію ЄС певні товари з повним або частковим звільненням від сплати митних платежів за умови їхнього подальшого реекспорту без змін [18].

Режим активного удосконалення дозволяє ввозити товари з третіх країн для переробки та подальшого експорту отриманої продукції за межі ЄС без сплати мита. Режим пасивного удосконалення дозволяє тимчасово вивозити товари з ЄС для переробки за кордоном та ввозити назад продукти переробки зі сплатою мита лише на вартість доданої за кордоном.

За останні 3 роки спостерігалось активне використання різних митних режимів в ЄС, що відображає складність та різноманітність міжнародних торговельних потоків. Європейська Комісія постійно працює над

удосконаленням та спрощенням правил застосування цих режимів з метою сприяння торгівлі та запобігання зловживанням.

Інформаційні технології відіграють дедалі важливішу роль у митній справі ЄС, сприяючи підвищенню ефективності митних процедур, посиленню контролю та полегшенню взаємодії між митними органами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності [9].

ЄС активно впроваджує концепцію електронної митниці, яка передбачає перехід на безпаперовий обмін інформацією між митними органами та бізнесом. Це включає електронне декларування, електронні системи управління ризиками та електронні системи контролю за переміщенням товарів [23].

ЄС працює над створенням єдиної системи, яка б дозволила суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності подавати всю необхідну інформацію для митного оформлення через єдиний портал. Це має значно спростити та прискорити митні процедури.

Система контролю за імпортом (Import Control System - ICS) є загальноєвропейською системою управління ризиками, яка дозволяє митним органам ЄС здійснювати попередній аналіз даних про товари, що ввозяться на митну територію Союзу, з метою виявлення потенційних загроз безпеці та фінансовим інтересам ЄС.

Нова комп'ютеризована транзитна система (New Computerised Transit System - NCTS) є електронною системою, яка використовується для оформлення митного транзиту на території ЄС та країнах ЄАВТ (Європейської асоціації вільної торгівлі). Вона забезпечує електронний обмін інформацією між митними органами та гарантами транзиту, спрощуючи та прискорюючи процедуру транзиту.

За останні 3 роки ЄС досяг значного прогресу у впровадженні інформаційних технологій у митній сфері. Розвивалися та вдосконалювалися

існуючі системи, а також запроваджувалися нові цифрові рішення з метою подальшого спрощення та модернізації митних процедур.

Європейський офіс по боротьбі з шахрайством (OLAF) є незалежним органом Європейського Союзу, відповідальним за розслідування шахрайства, що завдає шкоди фінансовим інтересам ЄС, а також корупції та серйозних порушень у рамках інституцій ЄС. Митна сфера є однією з ключових областей діяльності OLAF, оскільки значні фінансові потоки, пов'язані з імпортом та експортом, роблять її вразливою до шахрайства.

OLAF тісно співпрацює з національними митними органами країн-членів ЄС, надаючи їм підтримку в розслідуванні митних правопорушень та обмінюючись інформацією.

OLAF проводить аналіз ризиків у митній сфері та розробляє рекомендації для Європейської Комісії та країн-членів щодо запобігання та боротьби з митним шахрайством.

За останні 3 роки OLAF провів низку важливих розслідувань, пов'язаних з митними правопорушеннями, які завдали значної шкоди фінансовим інтересам ЄС. Діяльність OLAF є важливим елементом забезпечення чесності та прозорості митної системи ЄС.

Окрім вищезазначених аспектів, митна політика ЄС включає ряд інших важливих елементів:

1. Правила походження товарів: Правила походження визначають країну походження товару, що є важливим для застосування ставок мита, тарифних преференцій та інших торговельно-політичних заходів. ЄС має складну систему правил походження, яка визначає критерії надання товару статусу походження з певної країни.

2. Митна вартість: Митна вартість є основою для нарахування адвалорного мита. Митне законодавство ЄС встановлює правила визначення митної вартості

імпортованих товарів на основі їхньої фактично сплаченої або такої, що підлягає сплаті, ціни.

3. Захист прав інтелектуальної власності (ПІВ) на кордоні: Митні органи ЄС відіграють важливу роль у боротьбі з контрафактною та піратською продукцією, затримуючи на кордоні товари, що порушують права інтелектуальної власності.

4. Спрощення митних процедур для уповноважених економічних операторів (Authorized Economic Operator - АЕО): Програма АЕО надає надійним суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які відповідають певним критеріям, спрощені митні процедури та інші переваги.

5. Вплив Brexit на митну політику ЄС: Вихід Великої Британії з ЄС призвів до значних змін у митних відносинах між ЄС та Великою Британією, запровадження митних перевірок та оформлення на кордоні.

За останні 3 роки ЄС продовжував розвивати та вдосконалювати ці аспекти своєї митної політики з метою адаптації до змін у глобальній економіці та забезпечення ефективного функціонування митного союзу.

Митна політика ЄС продовжуватиме еволюціонувати у відповідь на нові виклики та можливості. Ключовими напрямками розвитку в найближчому майбутньому можуть стати:

1. Подальша цифровізація та використання штучного інтелекту для підвищення ефективності та безпеки митних процедур.

2. Посилення боротьби з митним шахрайством та ухиленням від сплати податків у контексті глобалізації та розвитку електронної комерції.

3. Інтеграція екологічних та соціальних аспектів у митну політику.

4. Адаптація митної політики до нових геополітичних реалій та торговельних відносин з третіми країнами.

5. Подальше спрощення та гармонізація митних процедур для зниження торговельних бар'єрів та сприяння економічному зростанню.

Розуміння складної та багатогранної природи митної політики Європейського Союзу є essential для всіх, хто займається міжнародною торгівлею з ЄС або аналізує економічні та політичні процеси в Європі. Постійна еволюція цієї політики вимагає уважного спостереження та глибокого аналізу її ключових аспектів.

Розуміння цих основних принципів та інструментів митної політики ЄС є критично важливим для України в контексті її євроінтеграції. Адаптація митного законодавства та процедур України до стандартів ЄС є однією з ключових умов для поглиблення економічної інтеграції та забезпечення вільного руху товарів між Україною та ЄС.

2.2. Аналіз сучасного стану відносин в сфері митного регулювання між Україною та ЄС

Сучасний стан митних відносин між Україною та країнами Європейського Союзу визначається насамперед Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності у 2017 році. Ця угода передбачає створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ГВЗВТ), що включає поступову лібералізацію торгівлі товарами, послугами та капіталами між сторонами.

В рамках ГВЗВТ значна частина митних тарифів між Україною та ЄС була скасована одразу після набуття чинності угодою, а решта підлягає поступовому зниженню протягом перехідних періодів. Це призвело до значного зростання обсягів взаємної торгівлі між Україною та ЄС. Європейський Союз став одним з основних торговельних партнерів України, а українські виробники отримали більш широкий доступ до ринку ЄС.

Не дивлячись на виклики, Україна змогла досягти успіхів в експорті товарів. Наприклад, I-му кварталі 2024 року експорт товарів в Україну збільшився на 1% – НБУ. Він склав \$9,96 млрд. Це на \$107 млн. більше, ніж за аналогічний період

минулого року. При цьому, більшість галузей показали зменшення обсягів експорту у річному вимірі. Зокрема аграрний експорт, на частку якого припадає 65% всіх поставок, скоротився на 4,4%. Найбільші темпи скорочення прийшлися на експорт деревини та продукції машинобудування. Водночас, невелике загальне зростання вдалось досягнути виключно за рахунок сектору гірничо-металургійного комплексу, насамперед, поставок залізорудної сировини (ЗРС). Експорт чорних металів у річному вимірі збільшився на 15,4% експорт мінеральних продуктів, насамперед, ЗРС – на 84,6% [45].

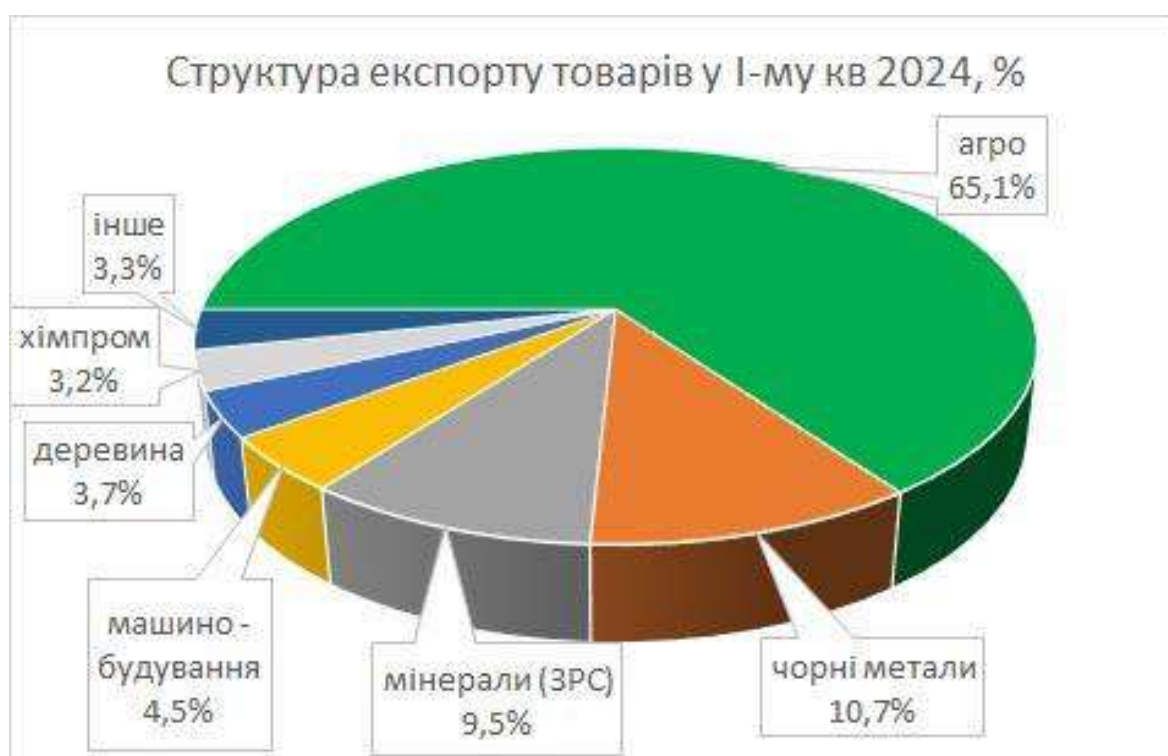

Рис. 2.2. Структура експорту товарів у I-му кв 2024, %

Джерело: [45]

Водночас, існують певні проблеми та виклики у сфері митних відносин між Україною та ЄС. Однією з ключових проблем є недостатній рівень гармонізації митного законодавства та процедур України з європейськими стандартами. Незважаючи на певний прогрес у цій сфері, все ще існують розбіжності у правилах митного оформлення, застосуванні митних режимів, здійсненні

митного контролю тощо. Це може призводити до ускладнень та затримок при переміщенні товарів через кордон, збільшувати трансакційні витрати для бізнесу та створювати нерівні умови конкуренції.

Іншою серйозною проблемою є високий рівень корупції у митних органах України. Корупційні схеми, зловживання службовим становищем та неефективний контроль призводять до значних втрат для державного бюджету, створюють недобросовісну конкуренцію та підривають довіру до митної системи. Боротьба з корупцією є одним з ключових пріоритетів реформування митної служби України [50].

Також існують проблеми з інфраструктурою на пунктах пропуску через державний кордон. Недостатня кількість сучасних пунктів пропуску, застаріле обладнання, довгі черги та неефективні процедури контролю призводять до значних затримок у переміщенні товарів та транспортних засобів, особливо на кордоні з країнами ЄС. Модернізація прикордонної інфраструктури є важливим завданням для покращення митних відносин [4, 51].

Крім того, існують розбіжності у застосуванні санітарних, фітосанітарних та технічних стандартів між Україною та ЄС. Незважаючи на зусилля з гармонізації цих стандартів, українським експортерам часто доводиться стикатися з додатковими вимогами та процедурами при виході на ринок ЄС. Подальша адаптація національних стандартів до європейських є важливим для усунення торговельних бар'єрів [30, 24].

Незважаючи на існуючі проблеми, слід відзначити й позитивні зрушення у сфері митних відносин між Україною та ЄС [25, 35]. Впроваджуються нові інформаційні технології, спрощуються деякі митні процедури, здійснюються заходи з боротьби з корупцією. Однак, темпи цих реформ часто є недостатніми для швидкої та ефективної інтеграції до митного простору ЄС [26, 43].

Митні відносини між Україною та країнами Європейського Союзу є ключовим елементом їхньої економічної та політичної взаємодії [28]. Після

підписання Угоди про асоціацію, включаючи Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), ці відносини набули якісно нового рівня. Однак, попри значний прогрес, сучасний стан митних відносин характеризується як значними досягненнями, так і низкою проблем, що потребують подальшого вирішення. Аналіз статистичних даних, практичних проблем, ефективності реформ, порівняння процедур та впливу корупції за останні три роки дає змогу отримати об'єктивну картину поточного стану та визначити пріоритетні напрямки подальшого розвитку [48].

За останні три роки Європейський Союз залишався основним торговельним партнером України. Попри повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році, яке спричинило значні руйнування логістичних ланцюгів та виробничих потужностей, торгівля між Україною та ЄС продемонструвала стійкість та адаптивність.

Статистичні дані Державної служби статистики України та Євростату за 2022-2024 роки свідчать про зростання частки ЄС в українському експорті. Якщо до 2022 року ця частка коливалася в межах 35-40%, то у 2022-2023 роках вона значно зросла, перевищивши 60%. Основними статтями українського експорту до ЄС залишаються сільськогосподарська продукція (зернові, олія, насіння), метали, руди, а також окремі види промислової продукції. Важливо відзначити тимчасові заходи ЄС щодо лібералізації торгівлі з Україною після початку повномасштабної війни, які скасували мита та квоти на більшість українських товарів. Аналіз динаміки експорту за цими категоріями показує як позитивні тенденції зростання обсягів, так і певні проблеми, пов'язані з логістикою та пропускнуою спроможністю прикордонних пунктів [29, 32].

ЄС також залишається основним постачальником товарів в Україну. У структурі імпорту переважають промислові товари (машини та обладнання, хімічна продукція, транспортні засоби), а також енергоносії [11, 34]. Після початку війни спостерігалось певне скорочення обсягів імпорту з ЄС, проте вже

у 2023-2024 роках намітилася тенденція до відновлення. Важливим аспектом є аналіз впливу руйнування внутрішнього виробництва на зростання залежності від імпорту з ЄС за окремими товарними позиціями.

Аналіз сальдо торговельного балансу між Україною та ЄС за останні три роки є неоднозначним. У перші місяці після повномасштабного вторгнення спостерігалось значне погіршення сальдо, проте завдяки тимчасовій лібералізації торгівлі та адаптації українського експорту ситуація дещо стабілізувалася. Однак структурні проблеми української економіки та логістичні обмеження продовжують чинити тиск на торговельний баланс.

Попри дію ПВЗВТ та тимчасові заходи лібералізації, українські експортери та імпортери продовжують стикатися з низкою проблем у митних відносинах з країнами ЄС.

Однією з найгостріших проблем, особливо після початку повномасштабної війни, стали значні затримки та черги на автомобільних та залізничних пунктах пропуску на кордоні з країнами ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія). Ці затримки призводять до збільшення транспортних витрат, псування товарів (особливо сільськогосподарської продукції) та зриву термінів поставок. Аналіз часу очікування на різних пунктах пропуску за останні три роки показує періодичні загострення ситуації, пов'язані з різними факторами (технічні проблеми, недостатня пропускна спроможність, страйки перевізників).

Попри існування єдиного митного законодавства ЄС, на практиці спостерігаються відмінності у застосуванні митних процедур різними країнами-членами [8].

Це створює додаткові складнощі та невизначеність для українських компаній, які здійснюють торгівлю з кількома країнами ЄС. Порівняльний аналіз вимог до документів, термінів митного оформлення та підходів до контролю в різних країнах ЄС виявляє ці розбіжності [36, 40].

Нетарифні бар'єри, такі як технічні регламенти, стандарти якості, санітарні та фітосанітарні норми ЄС, залишаються значною перешкодою для українських експортерів. Хоча ПВЗВТ передбачає поступову гармонізацію українського законодавства з європейським, процес цей є тривалим і потребує значних інвестицій з боку українських виробників [35]. Аналіз відповідності української продукції ключовим технічним регламентам ЄС та проблем, з якими стикаються українські експортери при отриманні необхідних сертифікатів, є важливим для розуміння цієї проблеми.

Мовні та культурні бар'єри не є прямим наслідком митної політики, вони можуть ускладнювати комунікацію та ведення бізнесу з європейськими партнерами, зокрема на етапі митного оформлення [16, 38].

За останні три роки Україна здійснила низку реформ, спрямованих на модернізацію митної служби, спрощення процедур та боротьбу з корупцією. Оцінка ефективності цих реформ є важливою для визначення подальших кроків [3, 9].

Перехід на електронне декларування товарів став одним із ключових напрямків реформування. Аналіз статистики подання митних декларацій в електронній формі за останні три роки показує значне зростання їхньої частки. Оцінка впливу електронного декларування на швидкість митного оформлення та зменшення паперової тяганини є позитивною, проте існують і певні технічні та організаційні проблеми, що потребують вирішення [8, 24].

Впровадження системи управління ризиками мало на меті оптимізувати митний контроль шляхом зосередження уваги на найбільш ризикових операціях. Оцінка ефективності цієї системи за показниками виявлення порушень та часу проходження "зеленого коридору" є важливим аспектом аналізу.

Створення інституту АЕО мало на меті спростити митні процедури для надійних компаній. Аналіз кількості зареєстрованих АЕО та їхнього впливу на

загальний обсяг зовнішньої торгівлі показує поки що обмежене поширення цієї практики.

У митній службі України вживалися певні заходи з метою боротьби з корупцією, проте ця проблема залишається однією з найсерйозніших перешкод для розвитку нормальних митних відносин з ЄС. Оцінка ефективності антикорупційних заходів є складним завданням, що потребує аналізу як офіційної статистики щодо виявлених порушень, так і результатів соціологічних опитувань та експертних оцінок.

Порівняльний аналіз митних процедур України та країн ЄС виявляє як певні зближення, зумовлені процесом євроінтеграції, так і суттєві відмінності, що ускладнюють взаємну торгівлю.

У багатьох випадках українські митні процедури залишаються більш складними та вимагають більшої кількості документів порівняно з аналогічними процедурами в країнах ЄС. Порівняльний перелік необхідних документів для типових експортно-імпортних операцій показує ці відмінності.

Попри прогрес у впровадженні електронного декларування, терміни митного оформлення в Україні часто є довшими, ніж у країнах ЄС. Порівняльний аналіз середнього часу митного оформлення різних видів товарів в Україні та ключових країнах ЄС (наприклад, Польщі, Німеччині) підтверджує цю тенденцію.

Хоча Україна активно впроваджує інформаційні технології, рівень автоматизації митних процедур та використання сучасних ІТ-систем залишається нижчим, ніж у багатьох країнах ЄС. Порівняльний аналіз рівня інтеграції різних інформаційних систем та використання електронного документообігу є показовим у цьому контексті.

Підходи до митного контролю та управління ризиками в Україні все ще перебувають на стадії розвитку та не завжди відповідають кращим практикам ЄС.

Порівняльний аналіз критеріїв ризику, методів контролю та рівня застосування аналітичних інструментів виявляє ці відмінності.

Корупція в митній службі України є однією з головних перешкод на шляху розвитку ефективних та прозорих митних відносин з ЄС. Вона негативно впливає на всі аспекти цих відносин [19, 42].

Корупційні схеми призводять до збільшення неформальних платежів та затримок у митному оформленні, що робить українських експортерів та імпортерів менш конкурентоспроможними. Оцінка розміру неформальних платежів та їхнього впливу на вартість товарів є складним завданням, проте численні свідчення бізнесу та експертні оцінки підтверджують існування цієї проблеми [28].

Високий рівень корупції в українській митній службі підриває довіру з боку європейських партнерів та ускладнює співпрацю у митній сфері. Корупційні інтереси можуть чинити опір впровадженню реформ, спрямованих на підвищення прозорості та ефективності митних процедур. Корупція створює нерівні умови для ведення бізнесу, надаючи переваги тим компаніям, які готові платити неформальні платежі [4].

Аналіз повідомлень у ЗМІ, звітів міжнародних організацій (наприклад, Transparency International), а також результатів розслідувань правоохоронних органів за останні три роки дає змогу оцінити масштаб проблеми корупції в українській митній службі та її негативний вплив на митні відносини з ЄС.

Аналіз сучасного стану митних відносин між Україною та ЄС показує, що, незважаючи на значний прогрес у лібералізації торгівлі, існує ще багато невирішених проблем, які потребують системних та комплексних реформ. Ефективне реформування митної політики України є ключовим фактором для поглиблення євроінтеграції та реалізації всього потенціалу ГВЗВТ.

2.3. Перспективи реформування митної політики України в контексті євроінтеграції

В контексті євроінтеграції реформування митної політики України є невідкладним завданням, спрямованим на її повну гармонізацію з європейськими стандартами, підвищення ефективності митних процедур, боротьбу з корупцією та створення сприятливих умов для розвитку зовнішньої торгівлі [8, 24]. Перспективи реформування охоплюють широкий спектр напрямів.

Одним з ключових напрямів є подальше вдосконалення митного законодавства України шляхом його повної адаптації до положень Митного кодексу ЄС та інших відповідних директив і регламентів. Це передбачає приведення у відповідність визначень, процедур, митних режимів, правил визначення митної вартості та походження товарів, а також системи гарантій [41].

Важливим є спрощення та оптимізація митних процедур [25]. Це включає впровадження електронного декларування, розвиток системи "єдиного вікна", зменшення кількості документів, необхідних для митного оформлення, скорочення часу проведення митних формальностей та перехід до ризик-орієнтованої системи митного контролю. Впровадження сучасних інформаційних технологій є ключовим елементом цього процесу [20].

Значні зусилля мають бути спрямовані на боротьбу з корупцією у митних органах. Це передбачає посилення внутрішнього контролю, забезпечення прозорості діяльності митних органів, впровадження системи електронного документообігу, підвищення заробітної плати митників, а також посилення відповідальності за корупційні правопорушення [32].

Необхідна модернізація інфраструктури на пунктах пропуску через державний кордон [16]. Це включає будівництво та реконструкцію пунктів пропуску, встановлення сучасного обладнання для контролю та огляду товарів і транспортних засобів, вдосконалення логістичних процесів та координацію

роботи різних контрольних служб. Також, важливим є подальше наближення санітарних, фітосанітарних та технічних стандартів України до європейських. Це вимагає активної роботи з адаптації національних стандартів, розвитку системи акредитації та сертифікації, а також посилення контролю за якістю та безпекою продукції [26].

Перспективи реформування також включають посилення співпраці з митними органами країн-членів ЄС на всіх рівнях. Це передбачає обмін інформацією, проведення спільних навчань та операцій, а також участь у регіональних та міжнародних ініціативах у сфері митної справи.

Успішне реформування митної політики України в контексті євроінтеграції матиме ряд позитивних наслідків

1. Спрощення та прискорення процедур переміщення товарів через кордон, що сприятиме зростанню товарообігу між Україною та ЄС.

2. Зниження трансакційних витрат для бізнесу, що підвищить конкурентоздатність українських підприємств.

3. Збільшення надходжень до державного бюджету за рахунок більш ефективного адміністрування митних платежів та боротьби з контрабандою.

4. Покращення інвестиційного клімату завдяки створенню прозорості та передбачуваної митної системи.

5. Підвищення рівня безпеки на кордонах та ефективності боротьби з митними правопорушеннями.

6. Поглиблення економічної інтеграції України до Європейського Союзу.

Євроінтеграційний курс України визначає стратегічні орієнтири для реформування всіх сфер державного управління, і митна політика не є винятком.

Успішне реформування митної політики України в контексті євроінтеграції матиме ряд позитивних наслідків

- ⇒ 1. Спрощення та прискорення процедур переміщення товарів через кордон, що сприятиме зростанню товарообігу між Україною та ЄС.
- ⇒ 2. Зниження трансакційних витрат для бізнесу, що підвищить конкурентоздатність українських підприємств.
- ⇒ 3. Збільшення надходжень до державного бюджету за рахунок більш ефективного адміністрування митних платежів та боротьби з контрабандою.
- ⇒ 4. Покращення інвестиційного клімату завдяки створенню прозорості та передбачуваної митної системи.
- ⇒ 5. Підвищення рівня безпеки на кордонах та ефективності боротьби з митними правопорушеннями.
- ⇒ 6. Поглиблення економічної інтеграції України до Європейського Союзу.

Рис. 2.3. Позитивні наслідки успішного реформування митної політики України

Джерело: складено автором за матеріалами [26, 32]

На шляху до повноправного членства в Європейському Союзі Україна має здійснити глибоку трансформацію своєї митної системи, наблизивши її до стандартів та практик ЄС. Останні три роки (2022-2025), позначені як боротьбою за суверенітет, так і активізацією євроінтеграційних зусиль, стали важливим етапом у цьому процесі. Аналіз конкретних законодавчих ініціатив, інфраструктурних проектів, антикорупційних програм, досвіду інших країн та потенційних ризиків дає змогу окреслити перспективи та ключові напрями подальшого реформування митної політики України.

Для досягнення результатів необхідно продовжувати активну роботу з реформування митної політики, враховуючи досвід інших країн, долаючи перешкоди та забезпечуючи належний рівень фінансування та політичної підтримки. Подальший прогрес у цій сфері є критично важливим для європейського майбутнього України [39].

Реалізація перспектив вимагає політичної волі, системного підходу, залучення експертів та активної співпраці з європейськими партнерами. Успішне реформування митної політики є важливим кроком на шляху європейської інтеграції України та забезпечення її сталого економічного розвитку.

Висновки до другого розділу

1. Проаналізовано особливості митної політики України в контексті євроінтеграції. Розглянуто основні принципи та інструменти митної політики Європейського Союзу, які є орієнтиром для реформування митної системи України. Було здійснено аналіз сучасного стану митних відносин між Україною та країнами ЄС, виявлено основні проблеми, такі як недостатня гармонізація

законодавства, високий рівень корупції, проблеми з інфраструктурою та розбіжності у стандартах.

2. Фокус зосереджено на детальному аналізі митної політики України в контексті її стратегічного руху до європейської інтеграції. Розгляд митної політики Європейського Союзу як еталону інтеграційного об'єднання дозволив виявити ключові принципи її функціонування, основні інструменти (тарифна політика, митне законодавство, преференційні угоди, механізми контролю) та стратегічні цілі, серед яких забезпечення вільної торгівлі, регулювання зовнішньої торгівлі, захист споживачів та довкілля, сприяння розвитку країн-партнерів та забезпечення фіскальних надходжень.

Аналіз сучасного стану митних відносин між Україною та ЄС, що розвиваються на основі Угоди про асоціацію, виявив значний прогрес у лібералізації торговельного режиму та наближенні національного митного законодавства до європейських норм. Проте, було також ідентифіковано низку викликів та проблем, що стримують повноцінну інтеграцію, включаючи необхідність подальшої гармонізації законодавства, наявність адміністративних бар'єрів, складнощі з транзитними перевезеннями та недостатню пропускну спроможність прикордонної інфраструктури.

3. На основі проведеного аналізу було окреслено перспективні напрями реформування митної політики України, спрямовані на досягнення повної відповідності європейським стандартам. Серед ключових пріоритетів визначено подальшу гармонізацію законодавства, спрощення та автоматизацію митних процедур, інституційне реформування митних органів, модернізацію прикордонної інфраструктури, поглиблення співробітництва з митними органами країн ЄС та впровадження ефективних систем управління ризиками.

Узагальнюючи, другий розділ підкреслив складність та багатогранність процесу адаптації митної політики України до вимог європейської інтеграції. Успішна реалізація визначених напрямів реформування є критично важливою

для поглиблення торговельно-економічних зв'язків з ЄС, підвищення конкурентоздатності української економіки та її повноцінної інтеграції до європейського економічного простору.

На основі проведеного аналізу було визначено перспективи реформування митної політики України, включаючи вдосконалення законодавства, спрощення процедур, боротьбу з корупцією, модернізацію інфраструктури та наближення до європейських стандартів. Було обґрунтовано позитивні наслідки успішного реформування для економічного розвитку України та її євроінтеграції.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило комплексно проаналізувати митну політику України в контексті її євроінтеграції. Теоретичний аналіз розкрив сутність та роль митної політики у міжнародних економічних відносинах. Аналіз митної політики Європейського Союзу окреслив ключові принципи та інструменти, до яких має прагнути Україна у процесі євроінтеграції.

1. Митна політика є складним та багатоаспектним інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що еволюціонував від меркантилістських ідей до сучасних концепцій, які враховують вплив глобалізації та діяльність міжнародних організацій. Її ключові елементи та цілі відображають прагнення держав до забезпечення фіскальних інтересів, захисту внутрішнього ринку, регулювання торгівлі та сприяння міжнародному економічному співробітництву. В умовах зростаючої взаємозалежності національних економік та активної діяльності СОТ і ВМО, митна політика зазнає значних трансформацій, спрямованих на гармонізацію, спрощення та підвищення безпеки міжнародних торговельних потоків. Подальший розвиток митної політики вимагатиме адаптації до нових технологій, викликів безпеки та

Митна політика виступає важливим фактором у формуванні та розвитку відносин між країнами, будучи одночасно інструментом економічного співробітництва та потенційним джерелом торговельних конфліктів і політичного тиску. Угоди про вільну торгівлю та митні союзи сприяють економічній інтеграції та поглибленню політичних зв'язків, тоді як протекціоністські заходи можуть призводити до торговельних воєн та ескалації напруженості. Міжнародні організації, такі як СОТ та ВМО, відіграють ключову роль у встановленні світових стандартів та врегулюванні торговельних спорів. В

умовах глобалізації та розвитку нових форм економічної взаємодії, ефективна та передбачувана митна політика є essential для підтримки стабільних та взаємовигідних міжнародних відносин.

2. Митна політика Європейського Союзу є результатом тривалої еволюції, що призвела до створення одного з найрозвиненіших митних союзів у світі. Структура Єдиного митного тарифу та особливості застосування різних митних режимів відображають прагнення ЄС до забезпечення вільного руху товарів всередині Союзу та ефективного регулювання торгівлі з третіми країнами. Активне впровадження інформаційних технологій та діяльність Європейського офісу по боротьбі з шахрайством є важливими елементами сучасної митної політики ЄС. Подальший розвиток цієї політики буде спрямований на адаптацію до нових глобальних викликів, включаючи цифровізацію, питання безпеки та сталого розвитку.

3. Митні відносини між Україною та ЄС за останні три роки характеризуються значним зростанням товарообігу та поглибленням економічної інтеграції, особливо після надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС та запровадження тимчасових заходів лібералізації торгівлі. Проте, українські експортери та імпортери продовжують стикатися з низкою проблем, включаючи логістичні складнощі, неоднорідність застосування митних процедур та технічні бар'єри. Проведені реформи у митній сфері України демонструють певний прогрес, особливо у сфері електронного декларування, але потребують подальшого поглиблення, зокрема у боротьбі з корупцією та гармонізації з митними процедурами ЄС.

4. Реформування митної політики України є ключовим елементом її євроінтеграційного курсу. Перспективи подальшого розвитку включають законодавчу гармонізацію з правом ЄС, модернізацію інфраструктури, цифровізацію митних процедур та посилення боротьби з корупцією. Врахування досвіду інших країн, що пройшли шлях євроінтеграції, є важливим для успішного

впровадження реформ. Потенційні ризики та перешкоди, такі як опір корупції та недостатнє фінансування, потребують уважного врахування. Успішне реформування митної політики сприятиме спрощенню торгівлі, підвищенню прозорості, збільшенню надходжень до бюджету та наближенню України до стандартів ЄС.

5. Оцінка сучасного стану митних відносин між Україною та ЄС виявила як досягнення, так і значні проблеми, що потребують вирішення. Перспективи реформування митної політики України в контексті євроінтеграції є широкими та охоплюють всі ключові аспекти митної справи. Успішна реалізація цих перспектив є критично важливою для поглиблення економічної інтеграції України до Європейського Союзу, стимулювання економічного зростання та підвищення рівня життя населення.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на більш глибокий аналіз окремих аспектів реформування митної політики України, таких як впровадження конкретних інформаційних систем, оцінка ефективності антикорупційних заходів або аналіз впливу гармонізації стандартів на торговельні потоки. Також перспективним є дослідження досвіду інших країн, які пройшли етап євроінтеграції, у сфері адаптації митного законодавства та процедур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук. В. Г. Європейська інтеграція України: економічний вимір, Київ: Видавництво «Знання», 2021.
2. Апопій. В. В., Савченко. О. В., Митне регулювання в умовах євроінтеграції: теоретичні та практичні аспекти, Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2020.
3. Бабінцева. О. В., Адаптація митного законодавства України до норм Європейського Союзу, Харків: Видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2022.
4. Беляєв. О. О., Вплив митної політики на зовнішньоторговельні потоки України в контексті Угоди про асоціацію з ЄС, Одеса: Видавництво Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, 2023.
5. Богацька. Н. М., Коваль. В. В., Митний контроль та митне оформлення в Україні: сучасні виклики та перспективи, Тернопіль: Видавництво ТНЕУ, 2021.
6. Васильців. Т. Г., Економічна інтеграція України в Європейський Союз: виклики та можливості, Львів: Видавництво ІРД НАН України, 2020.
7. Вергун. В. А., Інституційні засади митної політики в Україні, Київ: Видавництво НАДУ, 2022.
8. Волошин. І. В., Реформування митної служби України в контексті європейських стандартів, Дніпро: Видавництво ДНУ ім. О. Гончара, 2023.
9. Гончарук. А. Г., Гармонізація митного законодавства України з правом Європейського Союзу, Чернівці: Видавництво ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2024.
10. Грищенко. О. М., Митні платежі в Україні: адміністрування та вплив на бюджет, Полтава: Видавництво ПУЕТ, 2021.
11. Діденко, О. М., Боротьба з митними правопорушеннями в умовах євроінтеграції, Київ: Видавництво «Юрінком Інтер», 2022.

12. Єрмоленко. А. А., Спрощення митних процедур як фактор розвитку торгівлі між Україною та ЄС, Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2023.
13. Зайцев, Ю. О., Нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі України в контексті євроінтеграції, Харків: Видавництво ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2020.
14. Іванов. С. В., Вплив митної політики на інвестиційну привабливість України, Суми: Видавництво СумДУ, 2024.
15. Каленюк. І. С., Митний союз як форма економічної інтеграції: досвід ЄС та перспективи для України, Київ: Видавництво КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2021.
16. Карпенко. М. П., Електронне декларування в митній системі України: стан та перспективи розвитку, Львів: Видавництво «Магнолія», 2022.
17. Кириченко. О. А., Митна безпека України в умовах євроінтеграції, Київ: Видавництво НІСД, 2023.
18. Коваленко. В. В., Регіональні аспекти митної політики України в контексті євроінтеграції, Чернігів: Видавництво ЧНТУ, 2020.
19. Козик. В. В., Транзитний потенціал України та його реалізація в контексті євроінтеграції, Луцьк: Видавництво ЛНТУ, 2021.
20. Кравченко. Н. О., Адаптація митних режимів України до стандартів ЄС, Полтава: Видавництво «Дивосвіт», 2022.
21. Кузьмін. О. Є., Мельник, О. Г., Міжнародна економічна діяльність, Львів: Видавництво «Новий Світ-2000», 2023.
22. Лазебна. О. В., Вплив Угоди про асоціацію на митні надходження України, Вінниця: Видавництво ВНТУ, 2024.
23. Лисак. В. Є., Митна статистика України в контексті євроінтеграції, Тернопіль: Видавництво «Економічна думка», 2020.
24. Мазур. О. В., Проблеми імплементації митного законодавства ЄС в Україні, Хмельницький: Видавництво ХНУ, 2021.
25. Мельник. Т. М. Митна вартість товарів: визначення та контроль в Україні, Івано-Франківськ: Видавництво ПНУ ім. В. Стефаника, 2022.

26. Мозговий. О. М., Управління ризиками в митній справі України, Київ: Видавництво "Центр учбової літератури", 2023
27. Нікітіна. М. І., Вплив митної політики на конкурентоздатність українських підприємств, Миколаїв: Видавництво МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2020
28. Олійник. Я. Б., Митна інфраструктура України та її розвиток в контексті євроінтеграції, Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2021
29. Орловська. Ю. В., Гармонізація фітосанітарних та ветеринарних вимог у митній політиці України та ЄС, Біла Церква: Видавництво БНАУ, 2022.
30. Остапенко. В. В., Митні преференції в торговельних відносинах України та ЄС, Рівне: Видавництво НУВГП, 2023.
31. Павленко. А. П., Фіскальна функція митної політики України в умовах євроінтеграції, Ужгород: Видавництво УжНУ, 2020.
32. Петренко. Л. М., Митний представник в Україні: правовий статус та відповідальність, Київ: Видавництво «Правова єдність», 2022.
33. Писаренко. Н. М., Міжнародне митне співробітництво України, Харків: Видавництво «ФОЛПО», 2022
34. Романюк. М. Д., Вплив митної політики на малий та середній бізнес в Україні, Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2023.
35. Савчук. І. Г., Митні формальності при експорті та імпорті товарів: практичний посібник, Київ: Видавництво «Професіонал», 2020.
36. Семенюк. О. В., Митний аудит в Україні: методологія та практика, Київ: Видавництво «Кондор», 2021.
37. Сіденко. В. Ю. (2022). Європейський вибір України: економічні наслідки (400 с.). Київ: Видавництво «Фенікс», 2022.
38. Скрипник. А. В., Вплив цифрових технологій на митну справу України, Черкаси: Видавництво ЧДТУ, 2023.

39. Смалій. О. С., Контрабанда та боротьба з нею в митній системі України, Донецьк: Видавництво ДонНУ, 2020.
40. Соколовська. О. М., Митна політика як інструмент економічної безпеки держави, Київ: Видавництво «Грамота», 2021.
41. Степанов. В. М., Правове регулювання митної справи в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку, Львів: Видавництво «Апріорі», 2022.
42. Ткаченко. Т. І., Євроінтеграційні процеси в Україні: соціально-економічний вимір, Київ: Видавництво «Софія», 2023.
43. Україна в грудні імпортувала найбільший обсяг е/е з початку війни [Електронний ресурс]. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/ukraina-u-hrudni-importovala-naibilshyi-obsiah-ee-z-pochatku-viiny>.
44. Український імпорт та експорт електроенергії [Електронний ресурс]. URL: https://map.ua-energy.org/uk/resources/56df70b0-6bc1-4c7d-a82f-284cf723438d/?_ga=2.135248625.1172456047.1745872446-332486032.1745872446.
45. У І-му кварталі 2024 року експорт товарів в Україні збільшився [Електронний ресурс]: URL: <https://7kanal.com.ua/2024/05/03/u-i-mu-kvartali-2024-roku-eksport-tovariv-v-ukraini-zbilshyvsia-na-1-nbu/>.
46. Федоренко. В. П., Митні пільги та їх вплив на зовнішню торгівлю України, Сімферополь: Видавництво ТНУ ім. В.І. Вернадського, 2020.
47. Черевко. І. О., Міжнародні стандарти у сфері митної справи та їх імплементація в Україні, Харків: Видавництво «Друкарня Мадрид», 2021.
48. Шевченко Н.І., Кийда Л. І. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення і розвиток. 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf.
49. Шевчук. О. А., Вплив митної політики на аграрний сектор України в контексті євроінтеграції, Умань: Видавництво УНУС, 2022.
50. Шпак. Н. О., Митна політика та її роль у забезпеченні сталого розвитку України, Київ: Видавництво «Крок», 2023.

51. Якубовський. С. О., Митні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Київ: Видавництво «Логос», 2020.

52. Митне регулювання Теорія і практика зовнішньої торгівлі: навчальний посібник / Л. І. Григорова-Беренда, М. В. Шуба. – 2-ге вид., випр., перероб. і доп. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 136 с.

53. Кваліфікаційна робота: методичні рекомендації до виконання для студентів спеціальності «Міжнародні економічні відносини»; перший (бакалаврський) рівень вищої освіти / уклад. Л. І. Григорова-Беренда, Н. А. Казакова, С. А. Касьян, Н. В. Непрядкіна, О. В. Ханова. (5-те вид., перероб. і доп.) Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 38 с.

54. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник / І.Ю. Матюшенко, С.В. Беренда, В.В. Резніков. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 496 с. ISBN 978-966-285-214-1

55. Специфіка європейської економічної інтеграції України в умовах асоціації з ЄС та розвитку нової промислової революції : монографія/кол. авторів; за ред. І. Ю. Матюшенка. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.